

Rood! Rood!

De dag begon voorspoedig. Tom Tom had me de weg gewezen, de polder stond niet vast, en de kof-fie stond klaar. Erg druk was het niet, overdreven rustig ook niet. Leerlingen liepen rond, kwamen net aanfietsen of volgden een les. De docentenkamer was half gevuld, de rest gaf les. Gewoon, les. Een gewone dag op een gewone plek. Beter kon niet. De omstandigheden voor een experiment waren ideaal.

De leerlingen paste maar net in het lokaal. Zes tafelrijen, opgesteld in rotten van twee met daartussen loopruimte, helemaal gevuld. Van voor naar achteren, 32 leerlingen. Met je rug tegen het schoolbord kon je de voorste rij nauwelijks aankijken. De gezichten op de achterste rij waren ver weg. Hier en daar onwennig gegniffel, de geur van adolescentie, ramen die langzaam beslaan: de dagelijkse praktijk van een vierde klas keek mij recht in de ogen. Het klaslokaalexperiment kon beginnen.

De kaarten werden uitgedeeld, ik las de handelsinstructies voor, en de eerste ronde begon. We speelden een klassiek gevangeneprobleem. Iedere leerling moest een kaart kiezen, rood of zwart. Anderen zagen niet wat, maar wel dat er gekozen werd. Wie voor rood ging verdiende veel als de ander ook rood speelde, maar niets als de ander zwart liet zien. Wie voor zwart ging verdiende weinig als de ander ook zwart speelde, en erg veel als de ander rood liet zien. Wie de ander was bleef onbekend totdat je werd opgeroepen. Dan moest je kleur bekennen, tegelijkertijd met een willekeurige medeleerling. Paarsgewijs liep ik de identificatienummers af. Paarsgewijs werden de kaarten getoond. Paarsgewijs riep ik de gemaakte keuzes de klas in. Wat is wijsheid? Rood of zwart? Nash voorspelt {zwart, zwart}, maar {rood, rood} is beter voor beide spelers. Kunnen we niet even overleggen? Nee, dat kan niet. Het zou ook

niet geholpen hebben. Een afspraak om rood te spelen wordt altijd geschonden, want iedere ronde veranderen de paren. Maar dat is voor een volgende les.

De beloning kon hoog zijn: je score in harde euro's, direct uitbetaald. Stelselmatige samenwerking zou een leerling al gauw €10,- hebben opgeleverd. Maar ook in deze klas beheerste John Nash het gedrag. De winnaar ging naar huis met €0,60. "Zwart! Zwart!" galmde ik telkens door de klas. De enkeling die probeerde het gevangene-probleem te trotseren kwam bedrogen uit: "Rood! Zwart!". Wederzijds vertrouwen kwam niet van de grond. Het collectieve belang kwam nooit in zicht. Iedereen dacht aan zichzelf. Ronde na ronde. En dat scheelde een hoop welvaart.

De discussie na afloop was verhelderend. Ik legde het twee-bij-twee spel uit, prijsafspraken kwamen langs en het fileprobleem werd snel doorgrond. "Het is eigenlijk heel simpel. Iedereen speelt telkens zwart, terwijl het rood moet zijn. Je zou allemaal de auto moeten laten staan. Dan zijn er geen files. Maar ja, als er geen files zijn pak je natuurlijk de auto. En als iedereen dat denkt krijg je meteen weer een nieuwe file!" Heerlijk; je voelde de abstracte theorie indalen. Dominantie en gedomineerde keuzes werden concreet. Het dwingende evenwicht is onontkoombaar. De vertaling van het spel naar de praktijk volgde als vanzelf. Marktfalen is overal, als je het maar ziet. En dat deden ze. Binnen veertig minuten. Missie volbracht. Met dank aan een simpel kaartspel.

Recent is de effectiviteit van klaslokaalexperimenten weer eens onderzocht. Dit keer waren studenten van de Universiteit van Centraal Florida de proefkonijnen. Mark Dickie liet een willekeurig aantal van hen systematisch meedoen aan klaslokaalexperimenten. Weken achter elkaar. De rest bleef daarvan verstoken. Zij kregen traditionele

colleges. Het aantal lesuren was voor beide groepen hetzelfde. Vervolgens werd bij iedereen dezelfde toets afgenomen. Wat bleek? Studenten die wel hadden meegedaan met de klaslokaalexperimenten begrepen de stof beter. Ze scoorden significant hoger op de eindtoets. De effectiviteit van klaslokaalexperimenten is weer eens bevestigd.

Het zijn woelige tijden. Het economieprogramma voor de tweede fase gaat op de schop. Volgend jaar al wordt het nieuwe programma havo landelijk ingevoerd. Een jaar later volgt vwo. Ook het schoolexamen is aangepast. Klaslokaalexperimenten zijn daarin prominent vertegenwoordigd. Docenten moeten eraan geloven: er zal geëxperimenteerd worden. In de klas.

Twee uur later stond ik weer buiten. De polder was nog niet dichtgeslibt. De terugreis lachte me toe. Tevreden dacht ik terug aan het experiment. Ik was zestig eurocent armer, maar een zekerheid rijker: klaslokaalexperimenten werken ook in het vol!

Jeroen Hinloopen

Hoogleraar Economie aan de UvA en directeur van de opleiding Economie & Bedrijfseconomie. Reacties naar: J.Hinloopen@uva.nl.